

Стратегічна концепція НАТО «Активне залучення, сучасна оборона»

Аналітична записка

Пров.н.с., к.і.н. Брежнєва Т.В.

Нова Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного Договору «Активне залучення, сучасна оборона», прийнята главами держав та урядів в Лісабоні 19 листопада 2010 р. Головна мета оновлення Стратегічної концепції Альянсу полягала в тому, щоб офіційно зобов'язати країни члени брати активну участь у забезпеченні безпеки союзу через операції та місії. Участь в операціях передбачає не тільки військову фазу, але й заходи щодо запобігання кризам, управління конфліктами та стабілізації після кризової ситуації. Стратегічна концепція передбачає тісну взаємодію з міжнародними партнерами НАТО, такими як ООН та ЄС, оскільки ці організації мають досвід та володіють певними інструментами, що не потребуватиме дублювання в Альянсі. Розширюється роль партнерів через більше політичне залучення і значну роль у конфігурації операцій під проводом НАТО в яких вони беруть участь. Альянс продовжуватиме постійно реформуватись, модернізуватись та трансформуватись, щоб «платники податків отримали більше безпеки за гроші, які вони інвестують в оборону».

Нова Стратегічна концепція мало чим відрізняється від попередньої в сенсі головних завдань та принципів. Основними принципами назавжди залишатимуться індивідуальна свобода, демократія, права людини та верховенство права. Основою для збереження євроатлантичного миру та безпеки є «сильний та важливий» трансатлантичний зв'язок, що робить безпеку членів НАТО нероздільною й дозволяє захищати її «разом, на основі солідарності, спільної мети та справедливого розподілу навантаження».

Фундаментальною та постійною метою НАТО залишається забезпечення свободи та безпеки всіх її членів політичними та військовими засобами. Для досягнення даної мети сформульовані три головних завдання, що сприятимуть

забезпеченню безпеки визначені як колективна безпека, кризовий менеджмент та кооперативна безпека. Колективна безпека передбачає як і раніше зобов'язання членів Альянсу за статтею 5 Вашингтонського Договору «стримувати та захищати від будь-якої загрози агресії та від нових викликів безпеці». Кризовий менеджмент відбуватиметься через комплексне застосування політичних та військових спроможностей для подолання кризи - перед (запобігання кризі), протягом (врегулювання конфлікту) та після (стабілізація та відбудова). Кооперативна безпека стосується активного залучення «до зміцнення міжнародної безпеки шляхом партнерства з відповідними країнами та іншими міжнародними організаціями, активно вносячи внесок до контролю над озброєннями, нерозповсюдження і роззброєння та тримаючи відкритими двері до членства в Альянсі для всіх європейських демократій, які відповідають стандартам НАТО».

Виконання цих завдань покликане протистояти звичайним загрозам безпеці: придбання потужних, сучасних військових засобів, наслідки використання яких можуть бути фатальними для міжнародної стабільності та євроатлантичної безпеки, особливо це стосується розповсюдження балістичних ракет, ядерної зброї та інших видів зброї масового ураження та засобів її доставки й асиметричним, за способами та наслідками, не традиційним загрозам, таким як тероризм, особливо із використанням сучасних технологій; кібер-атакам, джерелом яких можуть бути іноземні військові та розвідувальні служби, організовані злочинні та екстремістські угруповання; залежності від життєво важливих комунікацій, транспорту та транзитних маршрутів; енергетичним, екологічним та ресурсним кризам.

Ситуація, що склалась на даний час в сфері безпеки та окреслена в новій стратегічній концепції НАТО, буде мати своє відображення та справить значний вплив на планування та операції Альянсу. «Будь-яке питання безпеки, що становить інтерес для будь-якого союзника, може бути внесене до переговорів НАТО, обміну інформацією, думками і, при необхідності, розроблене до загальних підходів». Таким чином, консультації з усіх питань, які впливають на територіальну цілісність, політичну незалежність і безпеку членів Альянсу, залишатимуться підґрунтям НАТО як виключного й найважливішого трансатлантичного форуму. Всі союзники

по НАТО, ухваливши Стратегічну концепцію, погодились брати участь в безперервному процесі реформ, модернізації та трансформації з метою виконання всього кола завдань ефективно та успішно, наскільки це можливо.

Підхід до безпеки протягом наступного десятиліття на основі комплексного підходу ґрунтується на обороні території та населення країн-членів від нападу та стримуванні, заснованому на відповідному балансі звичайних та ядерних спроможностей. НАТО повинна мати повний спектр можливостей, необхідних для стримування і захисту від будь-якої загрози безпеці й таким чином буде підтримувати відповідний баланс звичайних та ядерних сил; здатність ведення одночасно великих спільних операцій і декількох операцій меншого масштабу з метою колективної оборони і кризового реагування, у тому числі на стратегічній відстані; розвивати і підтримувати стійкі, мобільні і здатні до розгортання звичайні сили, як для виконання обов'язків за Статтею 5, так і для ведення експедиційних операцій Альянсу, у тому числі із застосуванням Сил реагування НАТО. Країни-члени братимуть участь у плануванні колективної оборони, визначенні структури командування та управління та порядку проведення консультацій; проводити необхідні тренування, навчання, планування на випадок надзвичайних ситуацій та обмін інформацією.

Країни-члени НАТО зобов'язані надавати відповідне належне забезпечення та посилення для всіх союзників, в тому числі розвивати можливості для захисту населення і територій від атак балістичних ракет, як ключового елементу колективної оборони й активно прагнути до співпраці в області ПРО з іншими євроатлантичними партнерами. Крім того, здійснювати подальший розвиток потенціалу НАТО для захисту від загрози хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної зброї масового ураження. Ініціативи щодо розвитку й можливості запобігання, виявлення, захисту і відновлення від кібер-атак включатимуть «використання процесу планування НАТО для поліпшення і координації національних можливостей з кібер-захисту, охоплюючи усі органи НАТО централізованим кібер-захистом, а також краще інтегруючи кібер обізнаність, попередження і реагування НАТО з державами-членами Альянсу». Шляхом

глибокого аналізу загроз, збільшення кількості консультацій з партнерами та завдяки розробці відповідних військових можливостей, особливо включаючи допомогу в підготовці місцевих сил із боротьби з тероризмом, НАТО буде зміцнювати потенціал для виявлення і захисту від міжнародного тероризму.

Все більше уваги приділяється розвитку здатності Альянсу робити внесок у забезпечення енергетичної безпеки. Заходи включатимуть захист життєво важливої енергетичної інфраструктури та транзитних зон і ліній постачання, співробітництво з партнерами, а також консультації між союзниками по НАТО на основі стратегічних оцінок і планування розгортання.

Оборонне планування Альянсу повинно постійно враховувати потенційні загрози й тому, НАТО продовжуватиме огляд загального рівня готовності союзу у стримуванні та захисту від усього спектру загроз, забезпечувати передову оцінку впливу на безпеку нових технологій, й, що найсуттєвіше, підтримувати необхідний рівень оборонних витрат для достатнього ресурсного забезпечення збройних сил країн-членів НАТО, при тому, що НАТО не вважає жодну державу супротивником.

Досвід операцій під проводом Альянсу свідчить, що своєчасне виявлення тенденцій та можливість застосування методів виявлення та попередження кризових явищ більш ефективне, ніж подолання кризи, що вже розпочалась, й тим більше ліквідації її наслідків. Отже, НАТО буде «здійснювати постійний моніторинг та аналіз міжнародної обстановки для протистояння кризам і, при необхідності, вживати активних заходів для запобігання перетворення їх у великі конфлікти» на основі застосування всеосяжний комплексного підходу (в політичній, військовій, громадянській площині). Але у випадку, якщо зупинити розвиток кризи вже неможливо, НАТО повинна бути готовою та здатною до її врегулювання, підтримувати й розвивати той «унікальний потенціал і можливості, у тому числі безпрецедентну можливість розгортання та застосування потужного угруповання збройних сил». Стабілізація та відбудова, що безпрецедентно бере на себе НАТО, повинні не тільки ліквідувати наслідки військової фази врегулювання конфлікту, але й створити сприятливі умови, які б забезпечували довгострокову стабільність. «НАТО готова і здатна зробити свій внесок у стабілізацію та відновлення, тісно

співпрацюючи та консультуючись, по можливості з іншими відповідними міжнародними акторами».

Ефективність кризового менеджменту критично залежить від вчасної інформованості, тому Альянс покращуватиме обмін розвідувальною інформацією; вдосконалювати доктрину і військовий потенціал для проведення операцій поза межами національних територій, у тому числі операцій по боротьбі з бойовиками, зі стабілізації та реконструкції; створювати достатню й адекватну спроможність владнання цивільних кризових ситуацій.

Логічним та успішним закінченням операції НАТО з врегулювання кризи є підготовка місцевої влада бути спроможною підтримувати безпеку власними силами без міжнародної допомоги. Заради цього, Альянс буде зміцнювати можливості готувати та розвивати місцеві сили у кризових зонах; вдосконалювати інтегроване цивільно-військове планування владнання всього спектру кризових ситуацій; брати на облік і готувати цивільних фахівців з держав-членів НАТО, які були б готові негайно брати участь у окремих місіях Альянсу разом з військовослужбовцями, а також цивільними фахівцями з країн партнерів та міжнародних організацій; розширювати й активізувати політичні консультації між союзниками та з партнерами як на регулярній основі, так і у вирішенні кризових ситуацій на всіх їх етапах - до, під час і після.

НАТО прагне посилювати міжнародну безпеку шляхом співробітництва, зокрема посиленням контролю над озброєнням, роззброєння та нерозповсюдження зброї масового ураження, та найменшому застосуванні сил.

Альянс й надалі планує поширювати безпеку та стабільність через збільшення своїх членів й продовжуватиме «політику відкритих дверей» з метою створення цілісної і вільної Європи та поділення спільних цінностей, що будуть краще сприяти кінцевій інтеграції всіх європейських країн, які цього бажають, у євроатлантичні структури.

Не дивлячись на те, що у статті 10 Вашингтонського Договору окреслені критерії вступу країн, на додаток нова Стратегічна концепція визначає, що членом НАТО може бути будь-яка європейська демократична країна, що поділяє цінності

Альянсу, готова й спроможна взяти на себе відповідальність і зобов'язання членів і чие приєднання може сприяти спільній безпеці та стабільності. Отже, таке більш широке трактування так званих «критеріїв» членства дозволяє не тільки «вільні» інтерпретації щодо готовності та спроможності приєднатись до НАТО задля забезпечення безпеки, але й передбачає, що країна, яка прагне вступити, вже певним чином таку безпеку забезпечує.

Згідно новій Стратегічній концепції НАТО передбачає посилення існуючих партнерств через гнучкі формати, зберігаючи їх специфіку й, особливо, на чому наполягали країни-партнери, що беруть участь в операціях під проводом Альянсу, «надати інституційну роль у формуванні стратегій та рішень щодо місій, контриб'юторами яких вони виступають. Відносини партнерства будуть базуватись на принципах взаємності, спільної вигоди та взаємної поваги й враховуючи прагнення кожної з країн.

Під час наступного етапу трансформації, згідно до нової Стратегічної концепції НАТО повинна мати збройні сили, що здатні спільно діяти у будь-якому середовищі, контролювати операції через інтегровані військові командні структури й мати в своєму розпорядженні достатній потенціал. Для виконання завдань необхідно забезпечення фінансових. Військових та людських ресурсів, які будуть використовуватись раціональним на ефективним шляхом. Заради цього Альянс намагатиметься доводити до максимуму розгортання сил та їхню здатність здійснювати польові операції, шляхом докладання сконцентрованих зусиль для досягнення цілей практичного використання НАТО; забезпечувати максимальну узгодженість в оборонному плануванні для скорочення зайвого дублювання та концентрації розвитку потенціалу на досягнення сучасних вимог; спільно розвивати та застосовувати потенціал для досягнення економічної ефективності та демонстрації солідарності; зберігати та зміцнювати спільні можливості, стандарти, структури та фонди; залучатися до процесів безперервних реформ для раціоналізації структур, поліпшення робочих методів та досягнення максимальної ефективності.

Таким чином, нова Стратегічна концепція стислий документ, який містить довгострокові цілі НАТО, окреслює характер організації та її основні завдання в

сфері безпеки, визначає головні риси нової безпекової обстановки, елементи підходу НАТО до безпеки і надає рекомендації щодо подальшої адаптації збройних сил Альянсу. Нова Стратегічна концепція офіційно закріплює зобов'язання всіх країн-членів із забезпечення власної безпеки шляхом оборони території країн-членів, шляхом стримування потенційного агресора через демонстрацію сили та рішучості відповіді, застосуванням комплексного підходу до здійснення кризового менеджменту через запобігання виникненню кризи, операції та місії подолання кризи, а також стабілізації та відновлення заради усунення умов повторення конфліктних ситуацій.

Стратегічна концепція міцно пов'язує безпеку країн-членів Альянсу із міжнародною безпекою, визначає важливість та значення співробітництва з міжнародними організаціями та розширення партнерських відносин, розповсюджуючи принцип колективної безпеки не тільки на власних членів, але й на інших міжнародних суб'єктів. Реформування, модернізація та трансформація потенціалів, місій та структур покликані забезпечити здатність Альянсу виконувати взяті на себе завдання в найефективніший та економний спосіб.